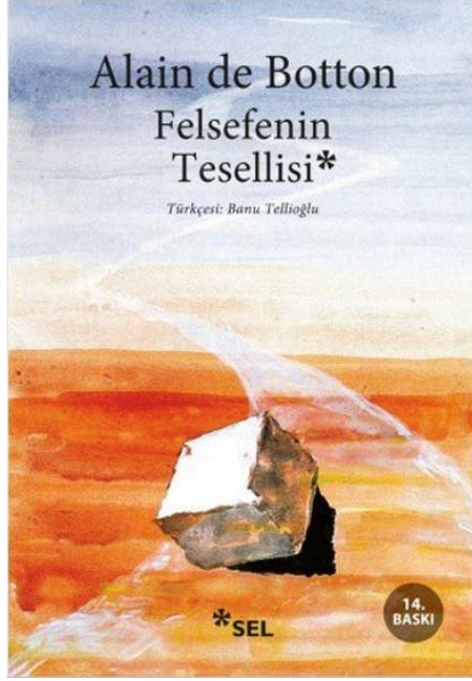

Alain de Botton, *Felsefenin Tesellisi*, çev. Banu Telli-
oğlu Altuğ, İstanbul: Sel Yayıncılık, 2020, 309 s.

ÜMMÜHAN KORKMAZ^a

Alain de Botton tarafından 1969 yılında kaleme alınan eser, günlük hayatta karşılaşılan problemleri, filozofların öğretileri çerçevesinde altı bölümde inceleyen bir denemedir. İlk deneme Toplum tarafından kabul görmemeyi sokrates felsefe öğretisi çerçevesinde ele alınmış, ikinci deneme yeterince paraya sahip olamamayı Epikurus felsefe öğretisi çerçevesinde; üçüncü deneme, düş kırıklığı yaşama problemi Seneca felsefe öğretisi çerçevesinde; dördüncü deneme kendini yetersiz hissetme problemi Montaigne felsefe öğretisi çerçevesinde; beşinci deneme Schopenhaur felsefe öğretisi çerçevesinde; altıncı ve son deneme ise, zorluklar yaşama problemini Nietzsche felsefe öğretisi çerçevesinde ele alınmış, filozoflar, kendi paylarına düşen sorunlar üzerine çözümler getirmişlerdir.

1. Toplum Tarafından Kabul Görmemenin Felsefesi

^a Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi
ummuhan.korkmaz@hbvu.edu.tr

Eser ve bölüm, Alain de Botton'un Sokrates'in ölümü adlı tablo yapıtını ilk görüşünü aktarmasıyla başlıyor. Bilindiği gibi Sokrates, felsefe tarihinde epey önemli bir yere sahiptir. Onun yaşam biçimi ve felsefesinin esrarengizliği kadar ölümü de hayli çarpıcıdır. O, devletin suçlu addettiği ve halkı tarafından ölümüne mahkûm edilmiş toplum tarafından kabul görmeyen bir düşünürdür. Bu, kendini topluma kabule çaba göstermemesi Sokrates'i ölümüne götürmüştür. Nitekim Sokrates, kendisine yapılan; retorik ile insanları aldatmak, dine yenilik getirmek, Atinalı genç erkeklerin ahlakını bozmak gibi suçlamaları her zaman sükunetle karşılamış, felsefesini reddetmesine karşılık kendisine sunulan toplumda kabul görme hissini ve yaşam hakkını reddetmiştir. Sokrates, bu reddiyesini şöyle ifade eder: *Suluk aldığım ve aklım başımda olduğu sürece felsefeyle uğraşmaktan, size öğütler vermekten ve tanıdığım herkese doğruları anlatmaktan asla vazgeçmeyeceğim. Evet baylar, beni beraat ettirmeniz de ettirmeniz de yüz kere ölmem gerekse bile bilin ki, davranışlarımı değiştirmeyeceğim.*

Death of Sokrates (Jacques-Louis David) Kaynak: Wikipedia

Botton, tablo karşısında hayranlığını çeşitli tasvirler ile dile getirerek, Sokrates'in, hayatının son dakikalarında dahi kendisinin ölümü hak ettiğini söyleyen insanlara hakikati anlatan haline de-

ğiniyor ve Sokrates'in aksine -kendi özelinde- toplumun, gerçekleri söyleme noktasında hayli çekingen kaldığını ifade ediyor. Toplum tarafından kabul görme adına hakikatten kolaylıkla vazgeçildiğini, çoğunluğun kabul gördüğü fikirleri sorgulamaya gidilmediğine dikkat çekiyor. Botton'a göre, toplumca kabul görmeme problemi, ancak Sokrates gibi bir düşünürün felsefe öğretisini iyi kavrayabilmeyle çözüme kavuşabilir.

Yazar, Sokrates'in toplumun sağduyularına karşı çıktığını ve bu karşı çıkışındaki cüretkarlığının Atinalı bir general'in cesaret tanımını, erdemli olmayı zengin olmakla özdeş tutan bir aristokratın erdem tanımını değiştirecek düzeyde olduğunu, bu, pek bilindik kıssalara yer vererek açıklıyor. Botton'a göre bu eskimiş Sokrates hikayelerinden çıkartmamız gereken anlam şudur: İnsanlar önemli mevkilere gelmiş bile olsalar, yanılıyor olabilirler. Savundukları inanış yüzyıllardır kabul görmüş bir inanış bile olsa, sunulan bilgi, yanlış olabilir. Yaygın görüşler, hatasız çıkarımlar değildir. Yıllar öncesinden gelen bilgi ve inanışların şimdi aynı konumda olmaları gerekmiyordur belki de.

Botton, Sokrates'in sistemleştirmiş olduğu düşünce adımları takip ederek herkesin Sokrates gibi toplumda kabul görmüş kalıpları yıkabileceğini, bunu yapabilmeninse temelde, sağduyuya uygun olduğu gerekçesiyle dayatılan inanışları sorgulayabilmekten geçtiğini ifade ediyor. Zira bir düşüncenin doğruluğu veya yanlışlığı, o düşüncenin herkesçe kabul görmesi veya görmemesiyle değil, mantık kurallarına uygun olup olmamasıyla belirlenir.

Sokrates'in ölümü Atina'da çok yankı uyandırmış, Atina halkı pek çok şeyin farkına varmış, bir anlamda Sokrates amacına ulaşmıştı. Öyle ki, yaşamında Sokrates'i linç etmeyi görev edinen insanlar, ölümünden sonra Sokrates'i ölüme mahkûm edenleri linç ediyorlardı. Botton'a göre, Toplumun kutsal addettiği tabuları yıkmayı hedefleyen kimse evvela sabırlı olmalıdır. Bizler farklı düşüncemize atılan en ufak bir küçümsemede amacımızdan vazgeçip, toplumun hoşuna gidecek olanı söylemeye devam ediyoruz. Sokrates'in gözünden bakacak olursak bizler başkaları tarafınca kabul görmediğimiz hakikatini idam mahkemesindeki jürilerin

bize atmuş oldukları alaycı bakışlardan çıkartıyoruz. Oysa Sokrates'in göstermiş olduğu duruş ve felsefe öğretisi, ölümünden sonra Atina halkını düşünmeye teşvik etmiştir.

Alain de Botton, Sokrates'in Sokrates'in bizleri iki hatayı yapmaktan alıkoyduğunu söylüyor: Etrafımızdaki insanları her zaman dinlemek ve hiç dinlememek. Botton, toplum tarafından kabul görmeme sorununu, sokratese kulak vererek aşabileceğimizi, Sokrates'i dinlemeninse mantığın söylediklerini dinlemek olduğunu ifade ederek nokt alıyor.

Botton, Sokrates düşüncesini kendisine şiar edinmek isteyen ve onun gibi düşünerek yaşamak için tek bir şeyin gerekli olduğunu, onun da sağduyuya uygun olduğu gerekçesiyle dayatılan inanışları sorgulayabilmek olduğunu ifade ederek, gerekli adımları takip ederek herkesin Sokrates gibi kalıpları yıkabileceğini, bunun da temelde sağduyuya uygun olduğu gerekçesiyle dayatılan inanışları sorgulayabilmekten geçtiğini ifade ediyor

2. Yeterince Paraya Sahip Olamamanın Tesellisi

Botton, bu bölümü Epikuros felsefe öğretisi ile açıklamıştır: Epikuros'a göre mutluluk insana haz veren şeylerin içinde gizlidir; ancak bu mutluluk maddi bir mutluluk değildir. Epikuros bu hazın ruhu tatmin etmesi gerektiği düşüncesindedir. O insanın mutlu bir hayat sürebilmesi için dosta, düşünceye ve hürriyete gereksinim duyduğu kanısındadır. Yani Epikuros, parayı mutlu yaşam sürmenin temel şartı olarak görmemektedir. Ona göre temel gereksinimlerini karşılamış bir insanı parasızlık mutsuz etmez. Örneğin iyi bir yaşam için gerekli bütün ihtiyaçlarını temin edebilmiş biri iyi bir şarap içmek isteyip onu içemediğinde mutsuzluğunda azalma olmayacağı gibi, içtiğinde de mutluluğunda artış olmayacaktır. Lüks insanı mutlu etmez. Temelde insanlar dost, düşünce ve hürriyetin fehvalarını başka kavramlara yükleyerek mutluluğa ulaşmaya çalışırlar ve bu insanlara mutluluk getirmez. Örneğin cinsel birlikteliğe dayalı ilişkilerin temelinde dost arayışı, çok paraya sahip olma arzusunun temelinde bir şeyleri değiştirme düşüncesi ve lükse düşkünlüğün altında ise, fikirleri hürriyete kavuşturma yatmaktadır. Epikuros mutluluğun ön koşulu kabul ettiği

dost, düşünce ve hürriyetin yerine bir şeyler koymanın insanı mutlu edemeyeceğini düşünmektedir. Oysa mutluluk isteyen kimse, yaşamından cinselliği çıkartarak arkadaşlarıyla vakit geçirmelidir. Kimse bir başkası için çalışmamalıdır ve elinden geldiğince başkalarına yardım etmelidir. Lüksü terk etmeli ve içine dönerek düşüncenin sınırını zorlamalı ve kendini bulmalıdır.

Özetle Epikuros saymış olduğu üç gereksinimi edinememiş insanların mutsuz olduklarını, çoğu kimsenin de bu üç temel ihtiyaca sahip olduğunu zannederek mutsuz olduğunu zannettiğini bu mutsuzluğunu ise para ve lüksle örtmek istediği görüşündedir. Ona göre, -temel fizyolojik ihtiyaçlarını karşılayacak kadar parası olan-, dost kazanabilme ve düşünebilme yetisine sahip hür insanları, parasızlık mutsuz edemeyeceği gibi para da mutlu etmez. Çünkü onlar zaten mutludurlar. Alain Botton bu bölümde, yeterince paraya sahip olmayanları Epikuros felsefe öğretisiyle teselli etmiştir.

Bir araba satın alıyoruz örneğin. Epikuros'a göre bu eylemimizden asıl aradığımız şey özgürlüktür. Bir yemek söylüyoruz veya Epikuros'a göre, bu eylemimizle aradığımız şey dostluktur. Güzel bir banyomuz osun istiyorsa da Epikuros'a göre asıl arzula-dığımız şey bu banyoda, bizi sükunete kavuşturacak düşüncelere dalmaktır.

3. Düş Kırıklığı Yaşamının Felsefesi

Alain Botton düş kırıklığı yaşayanlar için rehber olarak Seneca ve felsefe öğretisini bu bölüm kapsamında ele alıyor. Seneca'nın hayatına baktığımızda o, tıpkı Sokrates gibi haksız bir suçlamayla ölüme mahkûm edilmiş ve yine Sokrates gibi kendisi hakkında alınan ölüm kararını metanetle karşılamıştır. Seneca'nın düş kırıklığı yaşama karşısında bizlere önerdiği en temel öğretisi, her an her duruma hazır olmaktır. Eğer kötü bir durumu yaşamadan evvel onu öngerebilirsek, yaşayacağımız acı daha hafif olacaktır. O, insanların acının yaşamın bir parçası olarak görmediklerini, dolayısıyla kötü olanın düşünmeyip kendi kafalarında iyimser bir dünya yarattıkları görüşündedir. Hayatın hep iyi gideceğine dair beklentide olmak ve kötü sonuçlanabilecek durumları önceden değerlen-

dirememek insanın düş kırıklığı yaşamasına neden olur. Oysa acının ve kötülüğün varlığını kabul edip, beklentilerini azaltan bir insan daha az düş kırıklığı yaşayacaktır.

Seneca, insanların haksızlığa uğrama durumunu yanlış değerlendirdikleri kanısındadır. Yani insanlar, iyi insanların başlarına kötü durumlar gelemeyeceğini düşünürler ve karşılaştıkları haksızlıkta düş kırıklığına uğrarlar ve çoğu insan karşılaştıkları kötü durumların yalnızca kendilerinin başlarına geliyor hissiyatına kapılıp oldukça doğal bir duygu olan kaygı duygusunu gereğinden yüksek voltajda yaşadıklarını bunun da insanlara mutsuzluk getirdiğini söyler. Bundan kurtuluş sağlıklı düşünmekten geçer, sağlıklı düşünmek içinse akıl ile gerçekleşir. Dolayısıyla sağlıklı düşünebilen her insan mutluluğa ulaşır.

4. Kendini Yetersiz Hissetmenin Felsefesi

Alain de Botton, kendini yetersiz hissetmenin tesellisini Montaigne felsefe öğretisiyle yapıyor. Montaigne, bir kral ile sıradan insanın arasında bir fark olmadığını temelde ikisinin de insan olduğunu söylüyor. Onun felsefe anlayışında okumanın büyük bir yeri var. Kendini yetersiz hissedeni kısımlara ayırarak yetersizliğin kaynağına inmeye çalışıyor. Alain Botton bu hususta şunu söyler: “ Eğer zayıflıklarımızı kabul ederiz ve olmadığımız halde üstün olduğumuzu iddia etmekten vazgeçersek, Montaigne’in o zenginliklerle dolu, yol gösteren felsefesinden şu dersi çıkarabiliriz: Aslında biz bu yarı bilge, yarı ahmak halimizle bile yetersiz değiliz.”

5. Kırık Bir Kalbin Tesellisi

Yazar, kırık kalplerin tesellisini Schopenhauer’un felsefe öğretisine yönlendiriyor. Schopenhauer’e göre hepimizin doğuştan getirdiğimiz tek bir kusuru var. O da mutlu olmak için dünyaya geldiğimize olan sarsılmaz inancımız. Bu kusurumuzla başa çıkmadığımız içinse dünya gözümüze çelişkilerle dolu bir yer gibi görünmektedir.

6. Zorluklar Yaşamının Felsefesi

Alain Botton, zorluklar yaşamının tesellisini Nietzsche felsefe öğretisiyle açıklıyor: Nietzsche, mutlu bir yaşam sürebilmek için

mutluluğa ulaşmanın, yaşamdan zevk alabilmenin yolunun acıdan kendimizi soyutlamak ya da ondan sakınmak olmadığını, bunun yerine acıyı yaşamın bir parçası olarak görebilmek gerektiğini, düşünmektedir. Nitekim zorluk ve kötülük, iyi olana ulaşmaya çalışırken mutlaka karşımıza çıkacaktır. Ondan kaçmak imkansızdır yani. O yüzden zorlukları, kolaylığa erişmek için bir basamak olarak görmek, zorlukla başa çıkmanın en iyi yoludur. Bu anlamda şunları söyler: *“Genel anlamda bütün sıkıntıları yadsımak, bunların ortadan kaldırılması gereken şeyler olduğunu düşünmek en büyük ahmaklıktır. Böyle bir düşünce taşımak insanı ancak felafete götürür. Bu, kötü hava şartlarını tümüyle ortadan kaldırmayı savunma kadar aptalca- dır.”* (sayfa: 300)

Nietzsche, sıkıntı çekmeyi tamamen ortadan kaldırma düşüncesini bir din olarak yorumluyor ve bu dine rahatlık dini adını veriyor. Ona göre, sıkıntılar ve zorluklar, tıpkı neşe ve sevinç gibi yaşamın bir parçasıdır, insan enerjisini zorlukları ortadan kaldırmaya harcamamalıdır; zira bir zorluktan kurtulsa, başka bir zorluk yine kendisini bulacaktır. Zorlukları kabullenmek ve yaşamın akışında ona da bir yer vermekle insan mutluluğa erişir.

